МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК

ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»

Науково-теоретичний збірник

ПЕДАГОГІКА

ПСИХОЛОГІЯ

ФІЛОЛОГІЯ

ФІЛОСОФІЯ

Випуск 8

ТЕРНОПІЛЬ
АСТОН
2006

ББК 74.58
Г 94
Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: Науково-теоретичний збірник. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2006. – 600 с.

Науково-теоретичний збірник засновано у 2000 році.

ЗАСНОВНИК:
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.
Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №5932 від 12.03. 2002 року.
Збірник затверджено постановою президії ВАК України від 15.01.2002 р. №1-05/1.

Головний редактор: ***В.П,Коцур,*** доктор історичних наук, професор.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

ПЕДАГОГІКА:
Вашуленко М.С., д.пед.н., проф., дійсний член АПН України, ***Волков Л.В.,*** д.пед.н., проф., ***Дубогай О.Д.,*** д.пед.н., проф., ***Нікітчина С.О.,*** д.пед.н., проф., ***Токмань Г.Л.,*** д.пед.н., проф.

ПСИХОЛОГІЯ:
Бех І.Д., д.психол.н., проф., дійсний член АПН України, ***Максименко С.Д.,*** д.психол.н.,проф., дійсний член АПН України, ***Побірченко Н.А.,*** д.психол.н., проф., ***Скрипченко О.В.,*** д.психол.н., проф., ***Трофімов Ю.Л.,*** д.психол.н., проф., член-кор. АПН України.

ФІЛОЛОГІЯ:
Городенська К.Г., д.філол.н., проф., ***Карп'юк М.Д.,*** к.філол.н., доц.(відповідальний секретар), ***Корпанюк М.П.,*** д.філол.н., проф., ***Кузьменко В.І.,*** д.філол.н., проф., ***Ставицька Л.О.,*** д.філол.н., проф., ***Сулима М.М.,*** д.філол.н., проф.

ФІЛОСОФІЯ:
Андрущенко В.П., д.філос.н., проф., дійсний член-АПН України, ***Касьян В.І.,*** д.філос.н., проф., ***Крисаченко В.С.,*** д.філос.н., проф., ***Рик С.М.,*** к.філос.н., доц.(заступник головного редактора), ***Стогній І.П.,*** д.філос.н., проф., ***Ярошовець В.І.,*** д.філос.н.,проф.

Рекомендовано Вченою радою Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди. (протокол № 6 від 29 червня 2006 р.).

ISBN 966-7053-09-1

© Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди, 2006.
© ТзОВ «Видавництво Астон», 2006.

УДК 373.5.016: 82 – 845

Анжела Мельник
(Київ)

ЛІТЕРАТУРНА ГРА ЯК ПРИЙОМ АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

У статті розглядаються особливості організації та використання навчально-ігрової діяльності учнів 5-7 класів у процесі аналізу художнього твору з урахуванням його жанрово-родової приналежності. Ключові слова: аналіз художнього твору, навчально-ігрова діяльність учнів, ігрові прийоми, жанрово-родова приналежність художнього твору.

Значні зміни, що відбуваються у підходах до шкільної літературного освіти учнів, її розвиток на принципах особистісно орієнтованого навчання вимагають переосмислення пріоритету певних методів, прийомів та видів навчальної діяльності. Перевага має надаватися нестандартним, інтерактивним видам та формам робіт, чільне місце серед яких посідає дидактична гра.

Проблема використання навчально-ігрової діяльності учнів у процесі вивчення художнього твору у методичній науці ще вивчена недостатньо, але останнім часом спостерігається підвищений інтерес до зазначеного питання, про що свідчать чисельні публікації науковців, методистів і вчителів-практиків (А.Вітченка, О.Ісаєвої, О.Куцевол, А.Логінова, Л.Мірошниченко, А.Молнар, Є.Пасічника, Л.Чередник та інших). Але, як правило, статті вчителів-словесників та рекомендації методистів щодо використання ігрових прийомів у процесі вивчення літератури, спрямовані на формування в учнів інтересу до літератури, активізацію навчального процесу, розвиток пізнавальних здібностей школярів, їхньої кмітливості, пам'яті, логічного мислення. Цим роботам притаманні епізодичність та підпорядкованість певній темі, вони мають практичне спрямування і не містять теоретичного обґрунтування досліджуваної проблеми. Нез'ясованими залишаються питання про значення, зміст, структуру, умови успішності, особливості організації та використання навчально-ігрової діяльності учнів 5-7 класів на різних етапах вивчення художнього твору з урахуванням його жанрово-родової приналежності.

Мета статті – визначити особливості використання навчально-ігрової діяльності учнів 5-7 класів у процесі аналізу художнього твору.

Кожен літературний рід, жанр або жанровий різновид зумовлює певні прийоми його вивчення, оскільки має специфічні риси. У свій час на цю особливість звертала увагу М.Рибнікова: «Методичні прийоми диктуються природою твору. […] Баладу можна розглядати за допомогою плану, проте навряд чи варто планувати аналіз ліричного вірша. Маленьке оповідання читається й аналізується повністю. З роману ми вибираємо окремі, провідні глави й одну з них читаємо в класі, інші – удома, ще іншу детально тлумачимо й переказуємо близько до тексту. […] Загадка відгадується й повторюється напам'ять, прислів'я пояснюється й супроводжується життєвими прикладами, байка прочитується з огляду на висловлену в ній мораль» [8; 58].

Таким чином, урахування генологічної природи художнього твору виступає не тільки неодмінною умовою аналізу твору в єдності змісту й форми, а й важливим чинником у виборі вчителем-словесником методичного арсеналу уроку. Оскільки літературна гра має самостійний характер і в залежності від дидактичної мети та змісту може стосуватись різних

методів опанування літератури, то доцільно припустити, що родова приналежність художнього твору та його жанрова природа впливатимуть і на вибір певних видів навчально-ігрової діяльності учнів. Тому виникає необхідність розглянути особливості застосування навчально-ігрової діяльності учнів 5-7 класів під час використання елементів аналізу художнього твору з огляду на його жанрово-родову приналежність.

Переважну більшість творів, що передбачаються для вивчення в 5-7 класах чинними програмами із зарубіжної літератури, складають епічні твори (казки, оповідання, повісті).

Наявність умовної ситуації, захоплюючий сюжет, буйність народної фантазії, яскравість барв у народних казках диктують необхідність використання при вивченні цього фольклорного жанру особливої «ігрової методики», що полягає в урахуванні ігрової природи творів усної народної творчості.

Організовуючи вивчення казок народів світу з використанням «ігрової методики», необхідно пам'ятати, що казка як специфічний жанр фольклору обов'язково передбачає слухача. Тому, на етапі використання елементів аналізу народної казки учням доречно запропонувати таке ігрове завдання: виступити в ролі казкаря, переказуючи твір зі збереженням його художньо-стильових особливостей, народної поетичності та колориту, використовуючи традиційні зачини, казкові образи і прийоми, засоби інтонаційної виразності.

Досвід показує, що п'ятикласники успішно засвоюють казкові прийоми тільки тоді, коли безпосередньо працюють над текстом твору, спостерігають за його художньою структурою. Так, під час розгляду російської народної казки «Василина Прекрасна» учням 5-го класу можна запропонувати літературну гру з «картами Проппа», що матимуть такі назви: *«Припис або заборона. Порушення. Шкода. Від'їзд героя. Завдання. Зустріч із дарувальником. Чарівні дарунки. Поява героя. Надприродні властивості антигероя. Боротьба. Перемога. Повернення додому. Прибуття додому. Несправжній герой. Важкі випробування. Біда ліквідується. Упізнавання героя. Несправжній герой викривається. Покарання антигероя. Весілля героя».*

За такими картами можна організувати послідовний та вибірковий перекази тексту, що націлить учнів на уважне читання казки, сприятиме вдосконаленню навичок переказу твору та формуванню в школярів уявлень про художню структуру казки.

Розширити традиційний аналіз тексту дозволяє і такий ігровий прийом, як рольова художня гра, під час якої учні відтворюють найяскравіші епізоди або улюблені сторінки художнього твору від імені його персонажів. Така презентація літературних героїв дозволяє не тільки відтворити певний перебіг подій, а й перейнятися думками та почуттями персонажів, усвідомити мотиви їхніх учинків, актуалізує і збагачує емоційний читацький досвід школярів, сприяє розвитку й вихованню їх почуттів.

У рольовій художній грі реалізується двопланова поведінка її учасників: ігрова (умовна) та реальна. Виконання ігрової ролі дозволяє учневі, за словами Л.Виготського, «бути на голову вищим за себе, за свою звичайну поведінку» [1; 76]. Ю.Лотман вважає, що мистецтво ще більшою мірою, ніж гра, дає людині умовну можливість говорити із собою різними мовами, по-різному кодуючи своє «я», що сприяє розв'язанню одного з найважливіших психологічних завдань – визначення особистісної сутності людини [4; 73].

Таким чином, презентація героїв твору дозволяє організувати його вивчення в таких аспектах: глибина розуміння змісту художнього твору, точність передачі психологічного стану персонажа, усвідомлення художньої майстерності письменника, особистісне сприйняття мистецького явища, соціальна ідентифікація школярів, логічність та емоційність викладу.

Проілюструємо методику використання рольової художньої гри на матеріалі передмови до першої частини збірки М. Гоголя «Вечори на хуторі біля Диканьки».

Читання передмови, що виступає своєрідним діалогом між оповідачем та уявним читачем доцільно продовжити рольовою бесідою, у якій учень від імені Рудого Панька ставитиме класу запитання за змістом прочитаного.

Скласти запитання від імені автора передмови можна доручити творчій групі учнів, попередньо провівши такий інструктаж: 1) окреслити зміст запитань і їх кількість; 2) уважно перечитати відповідний уривок і з'ясувати особливості стилю письменника з метою їх урахування при складанні власних запитань; 3) виписати окремі слова, словосполучення з авторського тексту, які доцільно включити до запитань (це можуть бути звертання, назви предметів, географічні назви та ін.); 4) сформулювати запитання і спрогнозувати ймовірні відповіді.

Наведемо орієнтовні запитання для рольової гри «Бесіда з читачами»:

1. Мене звуть Рудий Панько. Хто я й де живу? Чому мене так прозвали миряни?
2. Чому добрі люди збиралися напередодні свят у моїй хатині?
3. Пригадайте, з ким із шанованих оповідачів, котрі відвідали мої вечорниці, я вас познайомив?
4. А чи пам'ятаєте ви, мої люб'язні читачі, як дяк диканської церкви Хома Григорович провчив витіюватого розповідача? Перекажіть ту добру приказку, яку дяк сплів вигадливому паничу.
5. Історії якого розповідача я навмисно не помістив до збірки? Чому?
6. Які частування чекають на наших добрих гостей?
7. Як ви вже знаєте, панове, хуторяни збиралися в мене вдома й розповідали різні історії. Я ж їх уважно слухав і в невдовзі видав збірку, яку так і назвав «Вечори на хуторі біля Диканьки». Нагадайте, які повісті ввійшли до першої, а які до другої частини збірки. Чи є серед них такі, що належать моєму перу?

Таким чином, виконання завдань від імені літературного персонажа дозволяє читачеві стати в позицію автора, сприяє глибшому розумінню ідеї художнього твору, розвиває творчу уяву, активізує увагу до деталей твору, допомагає простежити особливості стилю письменника і підтримувати на уроці творчу атмосферу.

З метою глибшого занурення в художній текст, розвитку уваги до його деталей та позасюжетних елементів у процесі аналізу художнього твору можна організувати такі ділові літературні ігри, як складання діафільму та написання кіносценарію до художнього твору або його уривка. Виконання цих завдань вимагає певної підготовчої роботи. Так, учням можна запропонувати творчі завдання (словесне малювання, художня розповідь з настановою, переказ зі зміною особи, розповідь від імені літературного персонажа), у яких вони мають описати картини, що виникають у їхній уяві при читанні літературного твору. Проілюструємо методику складання кіносценарію за уривком із повісті В.Короленка «Діти підземелля» (розділ VI, від початку до слів «Тибурцій, мокрий і лютий...»). На початку роботи з учнями можна провести бесіду, у ході якої доцільно висвітлити такі питання: Що таке кіносценарій? Основні компоненти кіносценарію (ремарка, монолог, діалог, репліка). Роль пояснювального надпису та закадрового тексту. Основні плани зйомки (крупний, середній, загальний), їх значення. Джерела написання кіносценарію тощо.

Під час складання кіносценарію за повістю В.Короленка звертаємо увагу учнів на важливість висвітлення взаємодії таких елементів художнього твору, як пейзаж, розгортання події та внутрішній стан героїв. Із цією метою рекомендуємо школярам добирати режисерський коментар таким чином, щоб висвітлити питання: що бачив, чув та відчував герой тво-

ру? У процесі роботи підводимо учнів до необхідності скорочень, уточнень та доповнень тексту кіносценарію, використовуючи при цьому знання, набуті під час читання повісті. Так, описуючи зустріч Васі з Валеком та Марусею на горі біля каплиці, звертаємо увагу учнів на те, що в авторському тексті (IV розділ) відсутній опис кладовища. Тому для повноти зображення цього епізоду необхідно скористатися пейзажними замальовками з першого та третього розділів повісті. Описуючи другий епізод «Забави дітей», значно скорочуємо текст твору, обмежившись лише констатацією події. Проте особливу увагу звертаємо на вираз обличчя Марусі, на зміну її настрою. Добираючи звуковий коментар до епізоду «Злива», націлюємо школярів на необхідність показу пожвавлення дітей, викликаного зливою, продумування їхніх рухів, виразів облич тощо. Працюючи над останнім епізодом, у якому непомітно з'являється пан Тибурцій, за допомогою зміни планів зображення показуємо сподівану кульмінацію уривка і створюємо атмосферу очікування розв'язки події.

Складання діафільму та кіносценарію як прийом аналізу епічного твору сприяє глибокому зануренню в художній текст, дозволяє учням-читачам не тільки усвідомити головну думку твору, осягнути красу й велич художнього слова, а й стати співавтором письменника, розкрити секрети його поетичної майстерності. У процесі такої колективної роботи вчитель-словесник також має можливість коригувати первинне сприйняття художнього тексту учнями-підлітками, спрямовуючи його в необхідне русло.

Таким чином, застосування різних видів навчально-ігрової діяльності в роботі з учнями середніх класів на етапі використання елементів аналізу епічного твору зосереджує увагу учнів на його основних подіях, їх послідовності і зв'язку, привчає пояснювати вчинки героїв на основі їхнього внутрішнього світу та становища, сприяє усвідомленню цілісності сюжетних і позасюжетних елементів виучуваного твору та з'ясуванню авторської оцінки зображуваного. При цьому перевага має надаватись стилістичним та рольовим літературним іграм, що зумовлено такими специфічними рисами епосу, як сюжетність й оповідна основа.

Розробляючи систему розвитку навчально-ігрової діяльності учнів 5-7 класів на етапі використання елементів аналізу ліричних творів, необхідно зважати на те, що пріоритетним прийомом аналізу поезій на уроках зарубіжної літератури в учнів цієї вікової категорії є прийом виразного читання. З цього приводу слушною видається думка М.Кудряшева про те, що майстерне читання часто дає школярам значно більше для розуміння поета, ніж найретельніший і вмілий розбір: воно говорить саме за себе [3; 79]. Тому, організовуючи аналіз ліричних творів, використовуємо літературні ігри, в основу яких покладено читацьку діяльність учнів.

Так, особливу увагу радимо приділити читанню віршів «з настановою». Саме в такий спосіб, сприймаючи ліричний твір, читач переноситься в гущавину описаних подій, зливається з іншими героями вірша або уявляє себе ліричним героєм. Скажімо, при вивченні вірша О.Пушкіна «Край лукомор'я» учням можна запропонувати прочитати уривок так, щоб слухачі змогли яскраво уявити собі всіх казкових героїв, про яких розповів автор. При цьому звертаємо їхню увагу на важливість глибокого обдумування прочитаного, з'ясування настрою поезії, уміння визначити й передати авторські думки та образи, а також власні почут-

Аналізуючи ліричні твори, залучаємо й окремі теоретичні поняття, уведені до шкільних програм із зарубіжної літератури. Так, пересвідчитись у змістовому навантаженні і значенні художніх засобів допоможе учням ігрове завдання, яке ми умовно назвали «Пропуски». Сутність його полягає в тому, що школярам пропонується визначити у виучуваному творі епітети (метафори, порівняння та ін.) і прочитати поетичний твір без зазначених ху-

дожніх засобів. Аналізуючи в такий спосіб вірш М. Лермонтова «Парус», підводимо школярів до висновку, що епітети у цьому творі відтворюють художній образ самотності ліричного героя, акцентують увагу на ставленні автора до рідного краю, підкреслюють зв'язок із трагічною долею молодого поета, допомагають зрозуміти ідею вірша.

Таким чином, літературна гра може стати одним із дієвих прийомів аналізу ліричного твору, а пріоритетність видів навчально-ігрової діяльності учнів визначається особливостями лірики як роду літератури. Так, на етапі використання елементів аналізу ліричного твору домінуватимуть читацькі ігри, що націлюють на глибоке обдумування прочитаного, сприяють проникненню у створені митцем художні образи, поглиблюють знання школярів про ідейно-художню роль засобів поетичної виразності та вдосконалюють вміння визначати й передавати авторські та власні думки, почуття, асоціації.

Крім епічних і ліричних творів, репрезентованих у шкільному курсі зарубіжної літератури, учням середньої ланки пропонуються для вивчення твори «змішаного» жанру, що поєднують особливості ліричної поезії з рисами епічного відображення життя. Це, зокрема, літературні казки у віршах, байки, поеми, балади.

У процесі аналізу байок необхідно враховувати, що навчальною метою використання літературних ігор є розкриття морально-дидактичного сенсу цих творів, особливостей їхньої поетики й виразного читання.

Зважаючи на діалогічну форму мовлення та важливість виразного читання байки в розумінні ідейно-художньої цілісності твору, пріоритетними визначено читання в особах та за ролями.

З метою накопичення необхідних для читання й аналізу драматичного твору вмінь і навичок під час вивчення епічних та ліро-епічних творів доцільно використовувати такі види навчально-ігрової діяльності, як читання за ролями байок, епізодів епічного твору; читання діалогу епічного або ліро-епічного твору одним учнем; словесне малювання; переказ твору або розповідь від імені літературного персонажа; інсценізація фрагмента епічного твору; підготовка письмової інсценізації епічного твору тощо.

Особливу увагу необхідно приділяти трансформації тексту епічного твору, тобто його інсценізації. Обираючи розповідний текст для інсценізації, вчителю-словеснику необхідно пам'ятати про основні умови, що перешкоджають цій роботі або роблять виконання завдання неможливим (значна кількість авторських відступів, текст у формі спогадів персонажів, пейзажні замальовки, що мають важливе значення для розуміння змісту твору, одночасний розвиток подій у двох планах та ін.) [2; 39].

Методист Т. Зепалова наголошує на необхідності формування в учнів певних умінь, які сприятимуть усвідомленню художніх завдань інсценізації. Так, на думку дослідниці, працюючи над інсценізацією епічного твору, учні повинні вміти: виділяти сюжетну лінію оповідання, з'ясовувати конфлікт твору, визначати головних і другорядних персонажів, розуміти значення мовлення дійової особи у розкритті її характеру, усвідомлювати головну думку оповідання й авторське ставлення до зображуваного [2; 40].

Використовуючи ігрові прийоми у процесі аналізу драматичних творів, ми зважали на специфічні особливості драми як літературного роду, а саме, тісний зв'язок останньої зі сферою ігрової поведінки. Цей зв'язок простежується, по-перше, у спільній генетичній основі. Так, на думку теоретика гри Й.Хейзінги, мистецтво в цілому виникло з ігрової діяльності, але з часом відбулося послаблення первісних контактів, і тільки драма з відображенням життя як безпосередньої дії, зберегла свій міцний зв'язок з грою [11; 146]. По-друге, діяльність акторів, на яку орієнтований текст драматичного твору, є ігровою. Окрім того, на думку дослідника В. Халізєва, потенційно ігровими в драматичному творі є і структура ху-

дожнього образу (схильність до гіперболізації, ефектність і виразність мовлення, діалогічність), і зображувальні місце й час дії (котрі читачі сприймають як сценічні), і навіть сам предмет художнього зображення [10; 16].

Отже, міцний зв'язок драматичного твору з грою, його цілеспрямована орієнтація на сценічне втілення обумовлюють використання в процесі аналізу драматичного твору літературних ігор, що передбачають рольову поведінку їх учасників.

Так, одним з прийомів аналізу драматичного твору може бути гра-драматизація, яку розуміємо як різновид літературних виконавських ігор, що передбачають ігрове спілкування її учасників за попередньо написаним сценарієм (інсценізацією) з метою естетичного впливу на глядачів.

У процесі підготовки та проведення інсценізацій і театралізацій можна використовувати такі види навчально-ігрової діяльності учнів: читання з настановою, читання за ролями, читання діалогу одним учнем, розповідь від імені літературного персонажа, складання словесної партитури ролі, підготовка пантомім, інсценізація твору, створення ескізів костюмів дійових осіб, моделювання декорацій, написання режисерських коментарів, презентація програмки вистави, конкурс афіш, створення рекламних проектів до твору, написання рецензій на інсценізацію тощо.

Проілюструємо використання деяких видів навчально-ігрової діяльності учнів на прикладі вивчення п'єси С.Маршака «Дванадцять місяців».

Зважаючи на особливості сприйняття учнями драматичного твору, коли читач постійно повинен добудовувати репліки персонажів і ремарки автора, перетворюючи їх у картини, голоси, події та дії, доцільно використовувати рольові ігри, основу яких складали умовні ситуації: «Я – режисер», «Я – актор», «Я – декоратор». Така робота сприятиме розвитку відтворюючої уяви, виявленню читацьких образів, що склалися в школярів після ознайомлення з текстом п'єси, націлить учнів на уважне читання авторських ремарок. Наведемо декілька таких завдань:

1. Назвіть свого улюбленого героя в п'єсі С.Маршака «Дванадцять місяців». Яким ви його уявляєте? Який у нього костюм? Розкрийте характер дійової особи, роль якої ви виконуєте. Які особливості мовлення вашого героя допомагають зрозуміти його характер?

2. Уявіть себе в ролі королеви. Якою, на ваш погляд, постає героїня п'єси в останній сцені, коли просить вибачення в пасербиці (дія четверта, картина друга)? Охарактеризуйте її зовнішній і внутрішній стан. Яким буде голос, хода, вираз обличчя вашої героїні? Поміркуйте, які почуття має викликати в глядачів ця сцена?

3. Які декорації ви дібрали б до сцени навчання королеви (дія перша, картина друга)? Як ці декорації, на вашу думку, допомагають зрозуміти характер дійової особи?

Отже, використання рольових ігор при вивченні драматичного твору сприяє усвідомленню підлітками специфіки драми як роду літератури, а вчителю-словеснику дає можливість певною мірою коригувати читацькі образи учнів.

Таким чином, літературна гра може виступати ефективним прийомом аналізу художнього твору.

Також встановлено, що вибір певних видів навчально-ігрової діяльності залежить від родової приналежності художнього твору та його жанрової природи.

Так, аналізуючи епічні твори, перевагу необхідно надавати стилістичним та рольовим іграм, що зумовлено такими рисами епосу, як сюжетність та оповідна основа. Використання означених ігор сприяє зосередженню уваги учнів на основних подіях епічного твору, їх послідовності і зв'язку, усвідомленню цілісності сюжетних та позасюжетних елементів художнього твору, з'ясуванню авторської оцінки зображуваного тощо.

На етапі використання елементів аналізу ліричного твору, зважаючи на пріоритетність прийому виразного читання, доцільно проводити читацькі ігри, що націлюють школярів на глибоке занурення у світ поетичних образів, удосконалюють уміння визначати й передавати авторські та власні думки, почуття та асоціації, викликані читанням ліричного твору.

Під час аналізу ліро-епічних творів необхідно використовувати читання за ролями, інсценізації, вправи на відповідність, рольові художні ігри та ін., що пояснюється характерними особливостями творів цього «змішаного» жанру, котрі поєднують у собі як риси ліричного, так і епічного відображення життя.

Аналізуючи драматичний твір, пріоритетними ігровими прийомами ми визначили ігри-драматизації та рольові ігри, як такі, що передбачають рольову поведінку їх учасників та враховують тісний зв'язок драми зі сферою ігрової поведінки і її цілеспрямовану орієнтацію на сценічне втілення. Використання різних виконавських ігор при вивченні драми сприяє розвитку відтворюючої уяви учнів, націлює на уважне прочитання тексту п'єси, дозволяє простежити розвиток драматичного конфлікту та спрямовує на характеристику дійових осіб у єдності змісту й форми.

БІБІЛОГРАФІЯ

1. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Психология развития. Хрестоматия. – СПб.: Питер, 2001. – С. 56-79.
2. Зепалова Т.С. Уроки литературы и театр: Пособие для учителей. – М.: Просвещение, 1982. – 176 с.
3. Кудряшев Н.И. Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1981. – 190 с.
4. Лотман Ю.М. Структура художественного текста // Об искусстве. Статьи. Заметки. Выступления (1962-1993). – С.-Петербург: «Искусство – СПб», 2000. – С. 14-284.
5. Мельник А.О. Зарубіжна література. 5 клас: Розгорнуте планування уроків за програмою 2005 року (12-річна школа). – Х.: Факт, 2005. – 208 с.
6. Мірошниченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник для студентів-філологів. – К.: Ленвіт, 2000. – 240 с.
7. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К.: Ленвіт, 2000. – 384 с.
8. Рыбникова М.А. Очерки по методике литературного чтения: Пособие для учителя. – 4-е изд., испр. – М.: Просвещение, 1985. – 285 с.
9. Токмань Г. Сучасні навчальні технології та методи викладання української літератури //Дивослово. – 2002. – №10. – С. 39-45.
10. Хализев В.Е. Драматическое произведение и некоторые проблемы его изучения //Анализ драматического произведения / Под ред. В.М. Марковича. – Л., 1988. – С. 6-27.
11. Хейзинга Й. Homo ludens. В тени завтрашнего дня. – М.: Изд. группа «Прогресс», «Прогресс Академия», 1992. – 464 с.

The article focuses on the special features of education through play in the 5th -7th grades during the analysis of a literary work, its genre and character. Key words: analysis of a literary work, education through play, play methods, genre and character of a literary work.

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІКА

1. **Білоус Петро.** Співтворчість як мета художнього сприймання 4

2. **Бицько Оксана.** Методика вивчення прислів'їв та приказок народів світу в шкільному курсі зарубіжної літератури 11

3. **Братко Валентина.** Від жанру – до змісту. Вивчення новели А.Чехова «Хамелеон» на уроці зарубіжної літератури в основній школі 18

4. **Буркалець Наталія.** Методика жанрового аналізу прозових літературних казок 25

5. **Васюта Світлана.** Біографічний метод як ефективний спосіб у розкритті образності поетичного слова митця 33

6. **Гаврилова Ганна.** Особливості вивчення народознавчого матеріалу художнього твору на заняттях з української літератури 40

7. **Вітченко Андрій.** Вивчення драматургії Е.Йонеско в контексті наукових і мистецьких інтерпретацій 45

8. **Дибка Людмила.** Шкільне тендерне прочитання повісті І.Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» 52

9. **Дига Надія.** Діалог між літературознавством та історією під час вивчення художніх творів історичної тематики в 5-8 класах 58

10. **Загарук Олександра.** Семінарські заняття як ефективна форма навчання старшокласників 64

11. **Зарудня Ірина.** Компаративний аналіз байки І.Крилова і Л.Глібова «Вовк та ягня» 72

12. **Ісаєва Олена.** Концептуальні основи аналізу художнього твору в школі 79

13. **Клименко Жанна.** Специфіка шкільного аналізу перекладного художнього твору 86

14. **Крецул Наталія.** Історія біології в художніх творах вчених-ботаніків 93

15. **Куцевол Ольга.** Творчий характер художньо-дослідницької діяльності вчителя літератури 98

16. Логвіненко Наталія. Застосування частково-пошукового методу під час аналізу фольклорних джерел творів українських письменників, що вивчаються у 5-6 класах 106

17. Мельник Анжела. Літературна гра як прийом аналізу художнього твору 115

18. Мельник Тамара. Художня література в контексті ноосферної освіти. 122

19. Мимоход Марія. Мемуари на уроках української літератури 129

20. Нагорна Анастасія. Висвітлення впливу філософських джерел на формування світогляду письменника на уроках зарубіжної літератури в старших класах (на матеріалі вивчення роману Стендаля «Червоне і чорне»)..... 136

21. Овдійчук Лілія. Аналіз художнього твору на основі взаємодії мистецтв..... 143

22. Одинець Ірина. Твори українських молодіжних письменників на уроках літератури 150

23. Пультер Станіслав. Особливості наукового і навчального аналізу краєзнавчої фольклористики в школі і вузі..... 157

24. Радкіна Валентина. Аналіз художнього твору як засіб професійної підготовки майбутніх учителів 163

25. Ратушняк Олександр. Використання ідей літературної герменевтики у процесі аналізу та інтерпретації художнього твору в школі 169

26. **Рибінська Юлія.** Особливості аналізу драматичного інонаціонального твору (на матеріалі вивчення комедії Б. Шоу «Пігмаліон» у класах філологічного профілю) 175

27. Рудницька Людмила. Діалог між літературознавством і лінгвістикою під час вивчення індивідуального стилю письменника на лексичному рівні..... 180

28. Ситченко Анатолій. Взаємодія наукових і навчальних методів шкільного аналізу художнього твору 190

29. Таранік-Ткачук Катерина. Своєрідність стилістичного аналізу художніх творів у шкільній практиці: особливості використання та етапність проведення 195

30. Тимків Надія. Поняття авторської позиції в сучасному літературознавстві, в методиці викладання української літератури та педагогічній практиці сучасної школи 202

31. Токмань Ганна. Діалогічна сутність методики викладання літератури..... 209

32. Уліщенко Андрій. Діалогічна спрямованість уроків української літератури у пропедевтичному курсі (на прикладі використання робочого зошита з друкованою основою)..... 216